

Knjige in ljudje

Knjige in knjigoljubi (145)

Resnica in sočutje

MIHA NAGLIČ

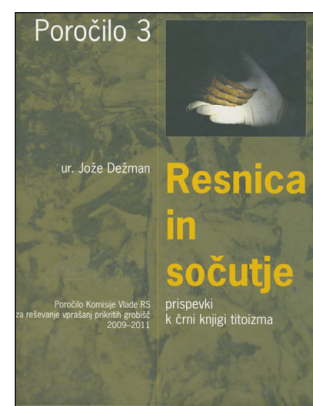
Založba Družina je izdala že tretje poročilo o prikritih grobiščih. Prvo je izšlo leta 2008. Lani smo na tem mestu predstavili drugo, ki ima krajši, a zelo zgovoren naslov: Huda Jama. V začetku tega leta pa je z letnico 2011 izšlo Poročilo 3 z naslovom **Resnica in sočutje** in podnaslovom **Prispevki k črni knjigi titoizma**. Knjigo je uredil zgodovinar **Jože Dežman**. Njen drugi podnaslov pove, da šteje knjiga tudi kot Poročilo Komisije Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč, za obdobje 2009-2011. Avtorji poročila so: Tamara Griesser Pečar, Jože Trontelj, Jože Dežman, Margarita Maria Dolinar, Jože Jagrič, Pavel Jamnik, Doris Pahor, Marko Prešeren, Andreja Valič, Bojan Žalec, Katarina Kompan Erzar, Tomaž Erzar, Marko Štrovs, Tomaž Zupanc, Irena Zupanič Pajnič, Draško Josipovič, Petra Leben-Seljak, Andrej Mihevc, Tomaž Podgoršek. Zajetna knjiga je tudi bogato in pretresljivo ilustrirana. Na zalistu je čez dve strani natisnjena velika slika, ki jo je avtorica Margarita Maria Dolinar poimenovala kar Slovenska Guernica; naslikala jo je 2009 pod vtisom podob iz Hude jame. V knjigi vidimo, kako se je s to motiviko soočil akademik

Andrej Jemec. Zgovorna je fotografija kriminalista Pavla Jamnika, na kateri roka raziskovalca grobišč v beli rokavici podrži roko okostnjaka žrtve ... Zame je bilo posebej hudo in novo tudi tisto, kar sem prebral v prispevku Pavla Jamnika z naslovom Zakaj 'sprava', o kakršni govorimo že dvajset let, ni mogoča? V tem dolgem besedilu navaja med drugimi tudi pričevanje iz knjige Dragoljuba Jovanovića, v katerem ta govori o tem, kako divjaško so pobijali ljudi, ki so končali v protitankovskem jarku v Tezmem pri Mariboru, v katerem naj bi končalo kar 36 tisoč pobitih. To izpoved dopolni s pričevanjema, ki ju je v Travniku v Bosni z osebama, ki sta bili navzoči pri istem dogodku, posnel zgodovinar dr. Mitja Ferenc. Vsi ti pričevalci so bili osebno navzoči pri "izvajanju pobojev", bodisi kot izvajalci ali kot preživeli žrtve. Iz teh pričevanj izvem tudi, kako so se nekateri vojaki iz enot, ki so bile izbrane za pobijanje, razburili, ko so izvedeli, da med žrtvami ne bodo samo vrnjeni "narodni izdajalci", temveč tudi njihove družine, žene in otroci. Njihovi komisarji so jih zato še posebej ideološko in psihično pripravili, a pobijanja številni med izvajalci kljub temu niso mogli prenesti.

Dragoljubu Jovanoviću se je eden od partizanskih komandirjev izpovedal, kot sledi. "Moj Dragan, to je bilo tako grozno, da se z besedami ne da opisati. Če si kdaj videl v kakšnem dokumentarnem filmu podobne prizore, ti povem, da je bilo v resnici bolj grozno. Sam sem vse to gledal, kot komandir sem moral biti prisoten in odgovarjati, da bo vse narejeno 'po predpisih in kot je treba'. Ti kriki, to vpitje zaradi strahu. Prošnje mater, ki se jih oklepajo otroci. Otroci ne vedo, kaj se dogaja. Jokajo samo zato, ker slišijo jokati matere. Nekatero matere nosijo otroke v naročju. Ubijalci zgrabijo otroka in ga vržejo v jamo, za njim pa spustijo rafal. Prošnje in molodovanje, naj prizanesejo vsaj otrokom. Matere se mečejo po tleh, poljubljajo škornje vojakom, vse dokler se ne zvijejo pod rafalom in utihnejo. Nekateri se vseeno uspejo iztrgati in začno bežati. To ubijalce razbesni. Zdaj tudi oni vpijejo, preklinjajo. Slina okoli ust se spreminja v peno in se jim cedi po obleki. Z rokavi si brišejo slino in kri z obrazov. Vsem živci počasi popuščajo. Nimajo ogleдал, da bi se pogledali, kako zglejajo, vendar vidijo drug drugega. Groza se povečuje. Vsak je od glave do pete poškoprljen s krvjo, ki včasih nenadoma s cur-

Resnica in sočutje, Družina, Ljubljana, 2011, 576 strani, 65 evrov, www.druzina.si

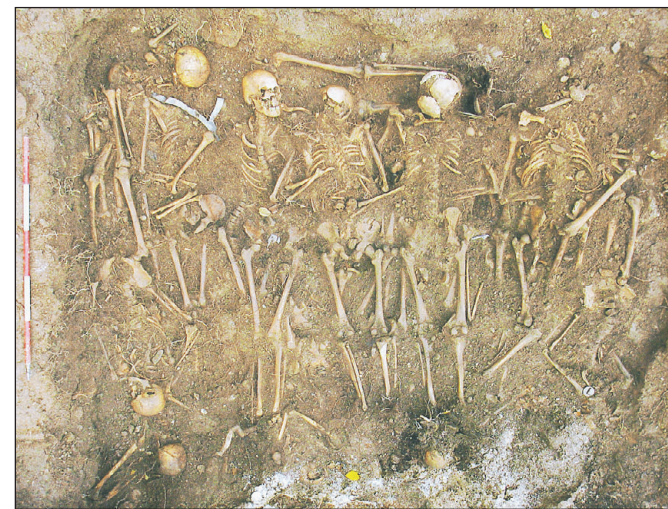
kom brizgne iz vratu katere od žrtev. Vsi so že omračeni z besom svoje nemoči in groze, ker se ne upajo upreti temu, kar počnejo. Zakaj nimajo poguma, da bi cev pištole namenili sebi v usta? Nekateri vržejo pištolo in začno bežati, ob tem pa stokajo, vpijejo in si pulijo lase. Bolničarji jih lovijo, grabijo, vežejo, dajejo v bolniška vozila in vozijo nekam. Verjetno, da jih umirijo ali jim nudijo pomoč /.../ Dragan, kako sem vse to sploh lahko gledal? In gledal sem celo zelo mirno. Zdaj mi je grozno. Zdaj v sebi nemo glasno vpijem. Da s tem vpitjem v sebi preglasim njihovo vpitje ..." Pobijanje je bilo torej strašno tudi za pobijalce, ki so to počeli kar deset dni brez prestanka! Dokler niso kamioneti nehali dovažati žrtev, slečenih do spodnjega perila in zvezanih s telefonsko žico. Likvidirali so po metodi NKVD v Katynu: žrtev so privedli do roba jarka, z obrazom proti jami in jo ustrelili v tilnik ... P. S. Ta objava ni naključno na veliki petek.

Naslovnica, oblikoval Sine Kovič

Zgodovinar Jože Dežman, urednik Poročila 3

Sporočilo iz zemlje (Lovrenška grapa pod Lubnikom)

Stalinski model likvidacije s strelom v tilnik

Slovinci v zamejstvu (293)

Dr. Angela Piskernik vstaja iz pozabe

JOŽE KOŠNJEK

med sosedi

Konec zadnjega desetletja so po zaslugi nekaterih raziskovalcev slovenske zgodovine s Koroškega in Slovenije, predvsem dr. Janeza Stergarja, po dolgih letih molka znova dvignili iz nezasluzene pozabe koroško Slovenko in znanstvenico dr. Angelo Piskernik, ki se je rodila leta 1886 v Lobniku pri Železni Kapli. V kapelski farni dvorani so organizirali simpozij o življenju in delu ugledne koroške Slovenke. Ta mesec pa bodo prvič prikazali težko pričakovani dokumentarni film o svetovno priznani znanstvenici. Predpremiere bo v torek, 10. aprila, ob 18. uri v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani. **Predvidoma 20. aprila zvečer pa naj bi film pokazali tudi v Železni Kapli.**

Dr. Angela Piskernik, fotografirana leta 1925. Njen videz kaže na samozavestno intelektualko.

Kdo je bila pravzaprav dr. Angela Piskernik? Najpogostejši odgovor je: bila je po-

membna koroška Slovenka, prva slovenska doktorica naravoslovnih znanosti, dolgoletna direktorica Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani in evropsko priznana naravovarstvenica. Dejansko je bila še veliko več od tega. Kot zavedna Slovenka je javno prepričevala Korošce, naj na plebiscitu leta 1920 glasujejo za Jugoslavijo. Ker je bil izid plebiscita drugačen, so jo novi koroški oblastniki vrgli na seznam sovražnikov dežele, zato ni dobila službe in je morala s trebuchom za kruhom v Ljubljano. Kot ugledna intelektualka je prijateljevala z znanimi Slovenci, med drugim z generalom Rudolfom Maistrom, Izidorjem Cankarjem in Francetom Kidričem. Leta 1943 so jo Nemci

V nedeljo, 8. aprila, ob 20. uri bo v Kulturnem domu v Ločah/Latschach ob Baškem jezeru/Faaker See v Rožu koncert v počastitev 35-letnice delovanja domačega tamburaškega ansambla. V programu bodo sodelovali še Bernarda in Valentina Inzko, skupina Akzent in pevska skupina Hartman'ce.

zaprl in poslali v taborišče Ravensbrueck, kjer je preživela zaradi trdnega značaja in zaupanja vase. Iz taborišča je prinesla kuharske recepte, ki so jih ji povedale njene sojetnice ... Nikdar se ni poročila, čeprav je bila zaročena z dr. Francetom Stelletom. Ostala je samska in življenje posvetila znanosti, raziskovanju in skrbi za varovanje narave. Kot direktorica Prirodoslovnega muzeja v Ljubljani je sodelovala s

številnimi evropskimi avtoritetami na tem področju, pomembno pa je prispevala k ustanovitvi Triglavskega narodnega parka, k pravemu zavarovanju naravnih območij v Sloveniji in k ohranitvi Alpskega parka Julijana v Trenti. Varovanje narave je bilo njeno življenje. Umrta je leta 1967. Spovedal in pokopal jo je njen prijatelj, takratni ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogacnik.

